

Zapewne część osób zetknie się po raz pierwszy z badaniami herpetofauny w Polsce Środkowej. Dla tych osób zamieszczamy instrukcję wypełniania kart atlasowych oraz wzory kart jednego pola i wielu pól.

Instrukcja wypełniania kart:

Jeśli dysponujesz danymi z jednego miejsca o występowaniu kilku gatunków płazów wypełnij kartę jednego pola. Jeśli są to natomiast wrywkowe informacje dotyczące np. występowania rzekotki w wielu różnych miejscach (oczywiście nie chodzi o sąsiednią kałużę, lecz o odległość kilku kilometrów i więcej) wypełnij kartę wielu pól.

Jak wypełniać karty?

nr pola: Numery poszczególnych pól przedstawia Rys.1. Jeśli mimo to trudno jest Ci ustalić numer, nie przejmuj się i wypełnij inne rubryki podając najbliższą największą miejscowość, nazwę gminy itp.

kluczowa miejscowość w polu: Należy wpisać nazwę kluczowej miejscowości w polu posługując się rysunkiem nr 1. Jeśli nie wiesz jakie są dokładne granice pola, podaj nazwę największej miejscowości położonej najbliżej miejsca obserwacji. Jeśli zamierzasz prowadzić w tym miejscu dalsze obserwacje, zwróć się do nas a przysyłamy Ci kopię mapy Twojego kwadratu (skala 1:100000) wraz z jego numerem.

lokalizacja: Rubryka dotycząca lokalizacji służy dokładniejszemu umiejscowieniu Twojej obserwacji, gdyż w skali opracowania regionalnego pola o powierzchni ponad 100 km² są zbyt duże. Jeśli informacje pochodzą z terenu miast należy podać np. nazwę ulicy, placu, stawu. Jeśli jest to teren pozamiejski, może to być nazwa np. rzeki, żwirowni, stawu, wsi, lasu bądź innego najbliższego obiektu o określonej nazwie.

data: Należy podać dzień, miesiąc, rok wg schematu: np. 14.07.94. Jeśli piszesz o obserwacjach dokonanych np. w ubiegłym roku a nie pamiętasz dokładnej daty, napisz to co pamiętasz np. 08.93 lub nawet tylko rok.

podstawa oznaczenia: Należy podać na jakiej podstawie dokonano oznaczenia. Jeśli oznaczenia gatunku dokonano na podstawie skrzeku, jaja, wylinka, cech morfologicznych osobnika dorosłego, wpisujemy: skrzek, jaja, wylinka, osobnik dorosły. Jeśli oznaczenia dokonano na podstawie głosów, wpisujemy - głosy. Uwaga! Gatunek wpisujemy tylko jeśli jesteśmy pewni oznaczenia. W przeciwnym razie wpisujemy wyższą kategorię np. żaba brunatna, żaba zielona. Pamiętaj! oznaczanie w terenie żab zielonych, szczególnie małych osobników, jest bardzo często wręcz niemożliwe. Nie staraj się oznaczać na siłę.

liczebność obserwowana: Należy wpisać liczebność danego gatunku na podstawie liczby oznaczonych przez nas osobników. Wpisujemy tylko to co widzieliśmy (słyszeliśmy). Jeśli możemy oszacować liczbę osobników w całym miejscu obserwacji wpisujemy to w uwagach. Nie wolno szacować liczebności np. w oparciu o wielkość danego biotopu.

uwagi: Jest to miejsce na wpisanie wszelkich istotnych Twoim zdaniem uwag dotyczących rubryk wcześniej opisanych.

Uwaga! Prosimy o przestanie kart na adres Katedry Ekologii i Zoologii Kręgowców UŁ zaraz po zakończeniu prac terenowych. Pozwoli to nam na bieżące opracowywanie zebranych informacji, o czym będziemy Cię oczywiście informować w kolejnych zeszytach *Biuletynu*. Wszelkich informacji dotyczących herpetofauny Polski Środkowej - udzielają autorzy tego opracowania (tel. 35-44-33).

BIULETYN FAUNISTYCZNY POLSKI ŚRODKOWEJ

Spis treści:

Tomasz Janiszewski	
II Zjazd Ornitologów Ziemi Łódzkiej - słowo wstępne	3
Streszczenia referatów wygłoszonych na II Zjeździe Ornitologów Ziemi Łódzkiej - 9 III 1996	4
Piotr Zieliński, Janusz Hejduk	
Płazy i gady Polski Środkowej - co wiemy po dwóch latach gromadzenia obserwacji	13

zeszyt 1 / 1996 (2)

Łódź, marzec 1996

Biuletyn Faunistyczny Polski Środkowej jest pismem o charakterze informacyjnym. Biuletyn ten powstał w 1995 roku w celu możliwie szybkiego prezentowania informacji o aktualnie realizowanych przedsięwzięciach dotyczących fauny Polski Środkowej. Jest on adresowany do wszystkich osób zainteresowanych poznawaniem i ochroną fauny tego obszaru.

REDAKTOR NAUKOWY - Janusz Markowski

REDAKCJA ZESZYTU 1/96 - Piotr Zieliński i Tomasz Janiszewski

Adres do korespondencji:

Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców (tel. 35-44-33)

Uniwersytet Łódzki, ul. Banacha 12/16

90-237 Łódź

II Zjazd Ornitologów Ziemi Łódzkiej - słowo wstępne.

Ostatnie 30 lat to okres intensywnego rozwoju amatorskiego ruchu ornitologicznego w Polsce. Proces ten nie ominął także regionu łódzkiego. W końcu lat sześćdziesiątych i w latach siedemdziesiątych ruch ten rozwijał się wokół Sekcji Ornitologicznej Studenckiego Koła Naukowego Biologów UŁ oraz Oddziału Łódzkiego Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. W następnej dekadzie dołączył do nich następny ośrodek organizacyjny - Klub Obserwatorów Ptaków, działający przy Zarządzie Wojewódzkim Ligi Ochrony Przyrody. W połowie lat osiemdziesiątych grupa obserwatorów ptaków była na tyle liczna i aktywna, że w 1987 roku udało się zorganizować pierwszy, ornitologiczny zjazd regionalny. Niestety nie udało się wówczas stworzyć tradycji corocznych, regionalnych spotkań.

Organizatorzy II Zjazdu Ornitologów Ziemi Łódzkiej mają nadzieję, że zwyczaj takich spotkań zostanie ustanowiony tym razem. Publikowanie streszczeń referatów wygłoszonych na takich zjazdach, na łamach *Biuletynu Faunistycznego Polski Środkowej*, pozwoli pozostawić po tych spotkaniach realny ślad. Mamy nadzieję, że będzie też dla ich uczestników miłą pamiątką i podsumowaniem pracy terenowej licznej grupy obserwatorów ptaków naszego regionu.

Tomasz Janiszewski

Czy dymówka jest gatunkiem o dobrze poznanej biologii rozrodu?

Jerzy Bańbura i Piotr Zieliński

Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców UŁ, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

W referacie tym pragniemy postawić tezę, że nawet pospolite gatunki ptaków, których biologia była wielokrotnie opisywana, powinny być w dalszym ciągu szczegółowo badane. Zwykle bowiem badając takie gatunki, na pewne aspekty ich biologii rozrodu nie zwracamy już uwagi, uznając je za wystarczająco dobrze poznane. Dymówka (*Hirundo rustica*), gatunek związany z człowiekiem od plejstocenu, jest pospolitym ptakiem, którego biologia rozrodu dobrze ilustruje powyższą opinię. Przedstawimy dwa przykłady zaczerpnięte z naszych badań nad tym gatunkiem.

Przykład pierwszy dotyczy poglądu powszechnie wyrażanego w piśmiennictwie polskim, że samice dymówki zaczynają wysiadywanie po zniesieniu ostatniego jaja w lęgu, a pisklęta wykluwają się synchronicznie. Nasze badania w centralnej części Polski wskazują, że 80-85% samic dymówki zaczyna wysiadywanie od przedostatniego jaja lub jeszcze wcześniej, czego rezultatem jest rozciągnięcie klucia piskląt na czas dłuższy niż 24 godziny. Wydaje się, że podobnie jest w innych populacjach, ale po prostu nie zwrócono na to uwagi. Dokładniejsze badania w tym zakresie są inspirowane koncepcjami przypisującymi asynchroniczności klucia istotne znaczenie w strategii rozrodczej ptaków.

Drugi przykład dotyczy pojawiania się przy gniazdach z pisklętami dodatkowych, nierodzicielskich osobników. Dotychczas osobnikom tym przypisywano rolę pomocniczą w karmieniu piskląt. W sierpniu 1994 roku, po okresie dwutygodniowych opadów, odnotowaliśmy pojawienie się w dwóch gniazdach z pisklętami obcych (ptaki nie nosiły obrączek), dobrze latających młodych dymówek. Okupujące gniazda ptaki przykrywały swoimi ciałami rodzime pisklęta, uniemożliwiając ptakom rodzicielskim ich karmienie. Obecne ptaki nie karmiły piskląt, których gniazda zajmowały, co więcej, w jednym z gniazd zaobserwowaliśmy, że młody, obcy ptak otrzymał pokarm od osobnika dorosłego. Obecność intruzów miała jeszcze inne negatywne skutki dla piskląt i pary rodzicielskiej. Przeciążenie gniazda - w jednym z gniazd znaleźliśmy 6 lotnych młodych i 3 pisklęta - było prawdopodobnie przyczyną odpadnięcia całego gniazda i śmierci wszystkich nielotnych jeszcze piskląt.

Obserwacje nasze wskazują zatem na wybitnie samolubne zachowanie się obcych ptaków, które, zmuszone uniemożliwiający zerowanie opadami, szukały schronienia w czynnych jeszcze gniazdach dymówek. Zwiększały w ten sposób swoje szanse przycięcia, choć dla piskląt z gniazd z intruzami oznaczało to drastyczne zmniejszenie szans dożycia do wylotu z gniazda, a dla ich rodziców spadek dostosowania.

Występowanie bociana czarnego *Ciconia nigra* (L.), cietrzewia *Tetrao tetrix* (L.) i jarząbka *Bonasa bonasia* (L.) w regionie łódzkim (wyniki badań ankietowych)

Janusz Hejduk, Janusz Markowski

Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców UŁ, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

Dzięki uprzejmości i pomocy Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi w 1994 roku rozesłano ankiety do wszystkich 21 nadleśnictw należących do RDLP i otrzymano informacje zwrotne.

Bocian czarny

Spośród 21 objętych ankietą nadleśnictw, 17 wykazało gnieźdzenie się tego gatunku w liczbie od 1 do 5 par (w sumie około 33-40 lęgowych par bociana czarnego). Ponieważ metoda ankietowa z reguły zaniża otrzymane wyniki, aktualną liczebność bociana czarnego na badanym terenie oszacowano na około 50 par.

W porównaniu z poprzednim opracowaniem z lat 1969-1972 (Markowski 1981), odnotowano znaczny, ponad dwukrotny wzrost liczebności tego gatunku, co zgodne jest z ogólnym trendem wzrostu liczebności tego gatunku w Polsce.

Cietrzew

Otrzymano zaledwie 2 informacje o cietrzewiu - z nadleśnictw: Opoczno i Przedbórz (z nadleśnictwa Opoczno, ostatnia informacja pochodzi z 1991 roku).

W porównaniu z badaniami Markowskiego i Wojciechowskiego z lat 1955-1972 widoczny jest katastrofalny spadek liczebności tego gatunku związany z wyginięciem na większości obszaru regionu łódzkiego. Jeszcze w 1972 roku cietrzew wykazywany był z ponad połowy nadleśnictw, a jego liczebność szacowano na 1200-1300 osobników, z tendencją spadkową.

Jarząbek

Obecność 1 samca została wykazana z nadleśnictwa Smardzewice. Skryty tryb życia tego gatunku jest jedną z przyczyn małej ilości danych. Mimo to widoczny jest (jak w przypadku cietrzewia) katastrofalny spadek liczebności i wycofywanie się z terenów Polski Środkowej.

Tomasz Janiszewski

Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców UŁ, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

W 1995 roku ornitologdy regionu łódzkim uczestniczyli w realizacji szeregu akcji. Do najważniejszych należały:

1. Akcja zimowego liczenia ptaków wodno-blotnych.
2. Atlas ptaków lęgowych Łodzi.
3. V Międzynarodowy Spis Bociana Białego.
4. Obóz ornitologiczny na zbiorniku Jeziorsko.

1. Akcja zimowego liczenia ptaków wodno-blotnych.

W okresie 13-20 I 1995 skontrolowano 160 kilometrowy odcinek Warty (rzeka pomiędzy Uniejowem i Trębaczewem oraz 10 kilometrowy fragment w rejonie Szczepocic i Łęgu), odcinek Bzury o długości 80 kilometrów, zbiornik zaporowy Jeziorsko oraz zbiorniki kopalni i elektrowni "Belchatów". W akcji wzięli udział: J. Adamiak, R. Bargiel, M. Glubowski, J. Hejduk, T. Janiszewski, N. Kaczmarek, A. Kaliński, B. Lesner, M. Pisanko, R. Słomczyński, M. Trojak, M. Walisch, J. Wawrzyniak, R. Włodarczyk.

W regionie łódzkim najliczniej zimującym ptakiem wodnym była krzyżówka. Na Warcie i Bzurze, stwierdzono obecność odpowiednio 2191 i 809 osobników tego gatunku. Ponadto na Warcie odnotowano (w nawiasach podano liczbę stwierdzonych ptaków): perkozka dwuczubego (1), perkozka (19), kormorana (2), czapłę siwą (53), baka (1), łabędzia niemego (141) i krzykliwego (9), gęś zbożową (1), cyraneczkę (30), głowienkę (3), czernicę (1), gągoła (27), nurogęsia (21), łyskę (134), kokoszkę (7), mewę pospolitą (1) i śmieszkę (1), zimorodka (17). Na Bzurze poza krzyżówką obserwowano jedynie czapłę siwą (4) i zimorodka (1). Na zbiorniku "Jeziorsko" ze względu na jego zlodzenie zimowało niewiele ptaków. Najliczniejsza była gęś zbożowa (362) i krzyżówka (285). Ponadto obserwowano tam: czapłę siwą (9), łabędzia niemego (2), gęś białoczelną (40), nurogęsia (15), śmieszkę (18), mewę pospolitą (62) i srebrzystą (2). Punktem, który grupował największą ilość zimujących ptaków wodnych były zbiorniki wokół kopalni i elektrowni "Belchatów" gdzie odnotowano: perkozka (93), czapłę siwą (2), łabędzia niemego (8), krzyżówkę (1340), cyraneczkę (58), głowienkę (44), czernicę (159), gągoła (10) i łyskę (2544).

2. Atlas lęgowych ptaków Łodzi.

Sezon lęgowy 1995 roku był drugim sezonem zbierania danych. Materiały w tym roku przekazali: M. Glubowski, J. Hejduk, T. Janiszewski, R. Włodarczyk i P. Zieliński. Łącznie zebrano dane o występowaniu i liczebności ptaków lęgowych na terenie 18 pól atlasowych tj. 18 km. Do najciekawszych informacji zebranych w tym sezonie należą stwierdzenia pójdzki (Chojny) oraz przepiórek (Widzew-Wschód, Chojny, Brus). W ciągu

dwóch pierwszych lat trwania akcji skontrolowano ok. 1/3 zaplanowanej do zbadania powierzchni miasta.

3. V Międzynarodowy Spis Bociana Białego.

W przeprowadzonej w lipcu 1995 akcji wzięło udział 38 osób. Byli to: J. Adamiak, M. Bartos, J. Dymitrowicz, A. Fajks, M. Glubowski, S. Góral, Sz. Grochowalski, Z. Grochowalski, J. Hejduk, T. Janiszewski, G. Juszcak, K. Kaczmarek, N. Kaczmarek, M. Kajzer, A. Kaliński, D. Knapik, M. Kociniak, J. Kronenberg, T. Kurzac, M. Kwiatkowski, B. Lesner, P. Pardus, M. Pisanko, K. Pernal, A. Sińczak, J. Skwarska, P. Sosnowski, M. Stopczyński, J. Szymański, Z. Wyczałkowski, R. Włodarczyk, Z. Wojciechowski, E. Węglińska, M. Wężyk, M. Trojak, M. Us, W. Zablocki, P. Zieliński. Zebrano dane o rozmieszczeniu gniazd, liczebności i sukcesie lęgowym bocianów na terenie 78 gmin ornitologicznego regionu łódzkiego (ok. 3/4 całej jego powierzchni). Było to: 38 gmin w woj. sieradzkim, 12 gmin w woj. łódzkim (całe województwo), 12 gmin w woj. piotrkowskim, 9 gmin w woj. skierniewickim, 5 gmin w woj. plockim oraz 2 gminy w woj. konińskim. Materiały zebrane na terenach badanych także w czasie poprzednich akcji liczenia bociana białego (1974, 1984) nie wskazują na istotne zmiany liczebności populacji lęgowej tego gatunku w ostatnich dziesięcioleciach.

4. Obóz ornitologiczny na zbiorniku Jeziorsko.

Obóz odbył w dniach 7 VII - 17 IX 1995. Wzięło w nim udział ok. 40 osób głównie związanych z ośrodkiem łódzkim. Warto dodać, że w okresie wakacyjnym zbiornik stał się w Polsce chyba najpopularniejszym miejscem organizowania tego typu obozów. W połowie sierpnia na Jeziorsku swoje obozy rozłożyły cztery, różne i niezależne grupy ornitologiczne !!! Pracami obozu łódzkiego kierowali: R. Bargiel, J. Hejduk, A. Kaliński oraz R. Włodarczyk. W ramach jego prac oprócz codziennych obserwacji przebywających na zbiorniku ptaków wodno-blotnych i liczeń niektórych ich grup, prowadzono odłow i obrączkowanie siewkowców. Łącznie zaobrączkowano ponad 900 siewkowców należących do 13 gatunków. Wśród nich znalazły się: kszyc *G. gallinago* - 401 os., łączak *T. glareola* - 227 os., piskliwiec *A. hypoleucos* - 157 os., sieweczka rzeczna *Ch. dubius* - 31 os., krwawodziób *T. totanus* - 24 os., sieweczka obrożna *Ch. hiaticula* - 21 os., batalion *P. pugnax* - 16 os., czajka *V. vanellus* - 11 os., biegus mały *C. temminckii* - 10 os., biegus zmienny *C. alpina* - 5 os., biegus krzywodzioby *C. ferruginea* - 5 os., biegus malutki *C. minuta* - 2 os. oraz brodziec śniady *T. erythropus* - 1 os. Poza tym zaobrączkowano pewną ilość ptaków wróblowych, głównie szpaków, rokitniczek, trzcinniczków i łozówek. Obserwowano wiele rzadko pojawiających się w naszym regionie gatunków. Odnotowano m.in. mewę orlicę i zwirowca stepowego, a także czapłę białą, uhlę, orlika, sokoła wędrownego, ostrygojada, biegusa rdzawego, biegusa płaskodziobego.

Rezultaty akcji Polskiego Atlasu Ornitologicznego na obszarze regionu łódzkiego (1986-93).

Tomasz Janiszewski, Małgorzata Gulanowska

Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców UL, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

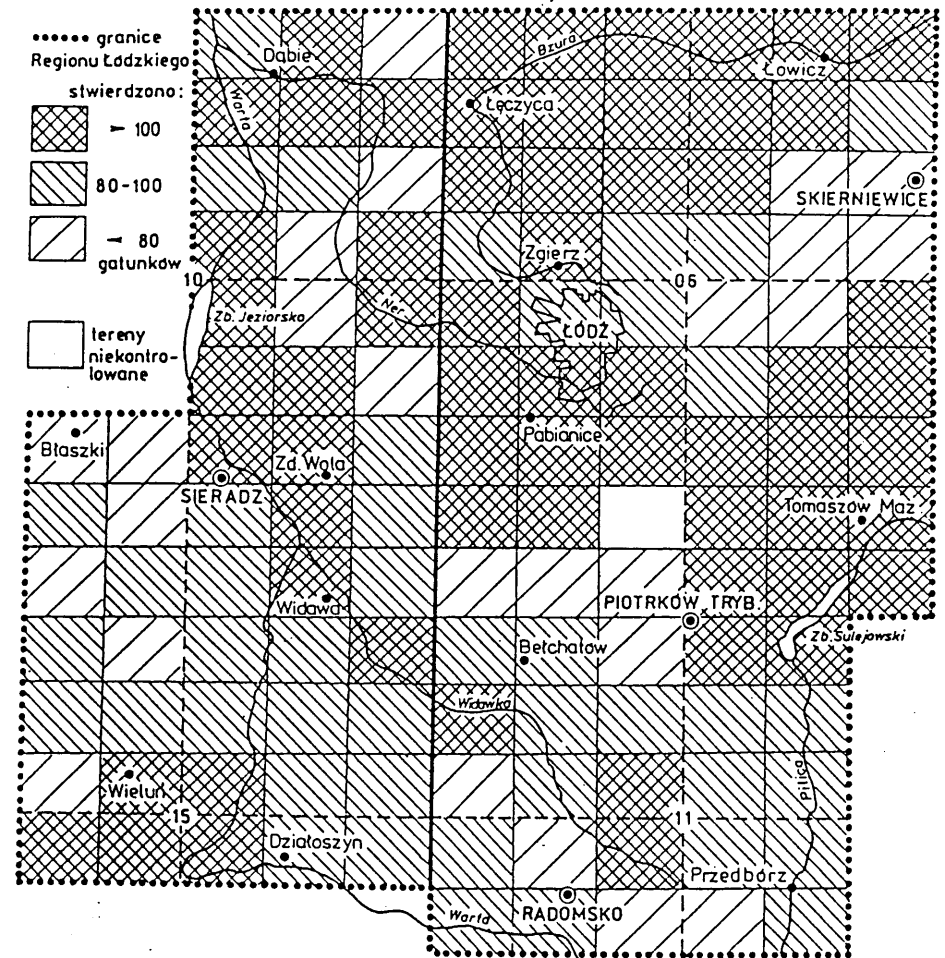
W ramach trwającej osiem lat (1986-93) akcji Polskiego Atlasu Ornitologicznego (PAO), korodynowanej przez Stację Ornitologiczną IE PAN, zebrano dane o ptakach lęgowych 131 pól atlasowych, o powierzchni ok. 100 km, każdy. W ustalonych dla potrzeb zbierania danych PAO granicach regionu łódzkiego znalazły się 132 pola. Z pewnym uproszczeniem, za miarę stopnia zbadania każdego pola uznać można ilość stwierdzonych na jego terenie gatunków. Można też przyjąć, że w warunkach środkowej Polski wykazanie 100 gatunków świadczy o bardzo dobrym zbadaniu pola, 80 gatunków o dobrym, a poniżej tej wartości o słabym poznaniu jego awifauny. W regionie łódzkim w tej pierwszej grupie znalazły się 64 pola (49%), w drugiej 42 (32%), a w trzeciej 25 (19%). Brak było jakichkolwiek informacji z 1 pola.

W toku prowadzonej akcji wykazano na pewno gniazdowanie 163 gatunków ptaków. Odbywanie lęgów przez następnych 8 uznano za prawdopodobne, a 9 innych za możliwe.

Dla większości gatunków uzyskano dane, które można uznać za wieme odbicie charakteru ich rozmieszczenia na terenie regionu. Są jednak ptaki, gdzie obraz ten może mocno odbiegać od rzeczywistości (np. sowy).

Do najciekawszych informacji zebranych w czasie akcji PAO (zaskakujących, zmieniających dotychczasowy stan wiedzy o rozmieszczeniu gatunków, bądź stwierdzenia gatunków rzadkich) należą np. obserwacje lęgowych kormoranów (dolina Bzury, zbiornik Jeziorsko), gagola (okolice Działoszyna i Belchatowa), nurogęsia (Pilica, góra Warta), bataliona (zbiornik Jeziorsko), mewy pospolitej (zbiornik Jeziorsko), mewy srebrzystej (zbiornik Jeziorsko i dolina Bzury), kraski (okolice Belchatowa i Burzenina), orzechówki (Puszcza Pilicka), kłaskawki (Łódź i okolice Łowicza) i muchotłówki białoszyjej (Puszcza Pilicka i okolice Złoczewa).

W akcji tej w regionie łódzkim wzięły udział 54 osoby. Dane przekazali: J. Adamiak, R. Adamski, R. Bachonko, R. Bargiel, M. Bartos, P. Bartyzel, A. Bednarczyk, A. Borszyński, M. Byczkowski, S. Dąbrowski, J. Dymitrowicz, J. Ignaczak, J. Hejduk, T. Janiszewski, M. Jasiński, C. Kabała, N. Kaczmarek, A. Kaliński, Cz. Kamerdyn, D. Knapik, M. Kociniak, Z. Kołodzki, Sz. Kopeć, B. Lesner, T. Kurzac, J. Markowski, P. Michalak, T. Musiał, P. Olejniczak, P. Pilaszek, T. Piotrowski, E. Przybysz, R. Sasiadek, P. Skonieczka, R. Słomczyński, P. Socha, J. Sosnowski, T. Stoszek, M. Strzałka, S. Sobiechard, K. Staniśewska, I. Szymczak, Z. Tracz, M. Us, M. Walisch, M. Wężyk, M. Wieczorkowski, R. Włodarczyk, R. Wojciechowski, Z. Wojciechowski, T. Wolf, W. Woźniak, A. Zaczynski, P. Zieliński.

Granice Wyżyny Łódzkiej i ocena stanu zbadania awifauny wyrażona liczbą gatunków lęgowych stwierdzonych w poszczególnych kwadratach w latach 1986-93 (sieć kwadratów wg siatki geograficznej użytej w Polskim Atlasie Ornitologicznym).

Występowanie kraski (*Coracias garrulus*) na terenie Puszczy Pilickiej

Jerzy Sosnowski

ul. Bardowskiego 4/24, 97-200 Tomaszów Mazowiecki

Kraska jest w Polsce gatunkiem wykazującym stały spadek liczebności i zagrożona jest wymarciem. Obszarem stosunkowo liczniejszego występowania, najdalej wysuniętym na zachód w Europie Środkowo-Wschodniej jest Ziemia Kielecka i Radomska, a jej zachodnią granicę stanowi rzeka Pilica. To graniczne położenie stało się przesłanką do podjęcia badań populacyjnych i śledzenia zmian liczebności tego gatunku na terenie środkowego dorzecza Pilicy.

W latach 1957, 1982 i 1990 na terenie Puszczy Pilickiej przeprowadzono trzy akcje inwentaryzacyjne, mające służyć ocenie liczebności kraski. Wykazały one stały spadek jej liczebności, który przybrał szczególnie ostrą formę w latach 80-tych. W 1957 roku na obszarze ankietowanym zagęszczenie kraski wynosiło 24 pary/100 km², w 1982 - 14,8 par/100 km², natomiast w roku 1989 już tylko 4,2 pary/100 km².

Wykazane w ankiecie dane tylko częściowo były weryfikowane. Bardziej wiarygodne dane uzyskano na powierzchni próbnej (216 km²), gdzie w 1982 roku stwierdzono zagęszczenie 10,9 pary/100 km², natomiast w 1989 - 5,0 par/100 km². W początku lat 90-tych odnotowano całkowity zanik występujących wcześniej kilkunastu skupień kraski.

Na obszarze środkowego dorzecza Pilicy w latach 1957-90 stwierdzono spadek liczebności kraski o około 80%, w stosunku do stanu pierwotnego. W latach 1969-72 przeprowadzono ograniczone badania populacyjne na wydzielonej powierzchni, które dotyczyły ekologii, etologii i biologii lęgów kraski. Badania te wznowiono w latach 1979-82. Stwierdzono, że kraska zajmuje głównie terytoria w strefie ekotonu w sąsiedztwie żerowisk porośniętych niską roślinnością. Wszelkie zaburzenia w relacji terytorium lęgowe - żerowiska, powodowały wycofywanie się ptaków z tego obszaru. W warunkach sprzyjających stwierdzono długotrwałe użytkowanie terytorium. Stwierdzono, że kraska może zasiedlać głównie drzewostany leśne, ale także opuszczone budynki, a nawet nory ziemne. Zaobserwowano silny związek sukcesu lęgowego z warunkami atmosferycznymi. Średnia wieloletnia dla analizowanych lęgów wynosiła 1,8 na parę. Zebrane również wiele informacji dotyczących fenologii, związków partnerskich, terytorializmu, składu pokarmu, opieki nad potomstwem i wiele innych. Ustalono, że jedną z przyczyn spadku liczebności kraski są zmiany środowiska, głównie zmniejszające się powierzchnie starszych drzewostanów z drzewami dziuplastymi, umożliwiającymi odbycie lęgów.

Biorąc pod uwagę malejący potencjał biotyczny kraski, niską produktywność jaj, znaczny procent par nie podejmujących lęgów, dużą śmiertelność piskląt, a także wymagania siedliskowe, należy spodziewać się dalszego spadku liczebności kraski w Polsce.

Czym należałoby się zająć w przyszłych badaniach nad bocianem białym?

Zbigniew Wojciechowski

Katedra Ekologii i Zoologii Kęragowców UŁ, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

Bocian biały jest z pewnością najlepiej poznanym gatunkiem ptaka w Polsce, szczególnie jeśli chodzi o liczebność w kraju i zagęszczenie w różnych jego regionach. Dotyczy to także sukcesu lęgowego, miejsca założenia gniazda, preferencji siedliskowych i innych opisowych parametrów. W sposób ogólny poznane są czynniki decydujące o sukcesie lęgowym populacji.

Zbierając materiały wciąż w ten sam sposób, tzn. według kolejnych, prawie nie zmieniających się instrukcji liczenia gniazd bociana, możemy wprowadzić tylko niewielkie korekty do znanych już zależności. Oczywiście, badania takie mają swój głęboki sens, jeśli prowadzone są systematycznie, ponieważ pozwalają na monitorowanie populacji i środowiska. Aby jednak lepiej poznać i zrozumieć występujące w populacji zależności, należałoby znacznie rozszerzyć zasób zbieranych informacji. Negatywną konsekwencją tego byłoby ograniczenie liczby kontrolowanych par i tym samym zmienności środowiskowej. Najbardziej wartościowe byłoby rozszerzenie badań o śledzenie indywidualnych losów, najlepiej dobrze opisanych osobników, a więc o analizy związane z znakowaniem populacji. Niestety, obecnie badania takie wydają się zbyt kosztowne, pracochłonne i długotrwałe, aby liczyć na zebranie dostatecznie dużych prób umożliwiających swobodne posługiwanie się metodami formalnego wnioskowania. O zbieraniu materiałów w ten sposób należałoby pomyśleć już w najbliższych latach.

Obecnie możemy podjąć próbę znalezienia odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób wpływają poszczególne elementy środowiska na sukces lęgowy par, nie zaś na wskaźniki populacyjne. W jaki sposób warunki pogodowe modyfikują wpływ wybranych rekwizytów środowiska na sukces lęgowy oraz jak różnicują się powiązania konkurencyjne między parami w zależności od zmienności czynników środowiskowych zarówno w czasie jak i przestrzeni. Część materiałów pochodzących z ostatniej akcji liczenia bociana białego została zebrana w proponowany sposób. Chociaż informacje o środowisku pochodzą w znacznym stopniu z mapy, to jednak wstępne wyniki są bardzo zachęcające. Niestety, wydaje się, że próba złożenia wszystkich poznanych zależności w całość może okazać się bardzo złożona. Wiąże się to zarówno z krzywoliniowymi zależnościami, jak i dużą liczbą czynników działających w sprzężeniach zwrotnych dodatnich, co oznacza, że w określonych warunkach ten sam czynnik może być wykrywany jako działający ujemnie, a w innych jako wpływający dodatnio. Wydaje się, że dokładne oszacowanie determinującego sukces lęgowy składnika środowiskowego pozwoli na przybliżone oszacowanie, jako jego dopełnienie, drugiego składnika wpływającego na sukces, a związanego z cechami osobniczymi pary. Rozdział między wpływem cech osobniczych na lęgi, a czynnikami środowiska nie musi być prosty. Informacje o częstych walkach bocianów, kończących się również wypędzeniem gospodarzy gniazda, może świadczyć o możliwościach przesuwania się osobników wraz z wiekiem z miejsc suboptymalnych w optymalne. Zatem i w tym przypadku przydatne byłyby informacje, jakie można uzyskać ze znakowania populacji tj. o wieku i dyspersji osobników.

Plazy i gady Polski Środkowej -
co wiemy po dwóch latach gromadzenia obserwacji?

Piotr Zieliński, Janusz Hejduk

Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców UL, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

Dane atlasowe dotyczące występowania płazów i gadów w Polsce Środkowej dostarczyło do końca 1995 roku 46 osób - 990 informacji o płazach i 341 o gadach (razem 1331). Stwierdzono występowanie 13 podanych niżej gatunków (w nawiasie liczba pól, w których stwierdzono dany gatunek) płazów, w tym jednego mieszańca - żaby wodnej.

Wykaz gatunków płazów: traszka zwyczajna (45), traszka grzebieniasta (19), rzekotka drzewna (58), kumak nizinny (63), grzebiuszka ziemna (29), ropucha szara (82), paskówka (15), ropucha zielona (50), żaba moczarowa (55), żaba trawna (78), żaba śmieszka (18), żaba jeziorkowa (58) i żaba wodna (38). Spośród stwierdzonych gatunków płazów najrzadziej spotykana była paskówka, a najczęściej ropucha szara. Mimo dokonywanych w 1995 roku poszukiwań, zarówno dziennych jak i nocnych, nie zostały potwierdzone stanowiska występowania salamandry płamistej w okolicach Wielunia. Wskazuje to na nienaturalny charakter podawanych wcześniej stanowisk tego gatunku.

W Polsce Środkowej stwierdzono występowanie 6-ciu, następujących gatunków gadów (w nawiasie liczba pól z odnotowanym danym gatunkiem): padalec zwyczajny (46), jaszczurka zwinka (56), jaszczurka żyworodna (52), zaskroniec zwyczajny (38), gniewosz płamisty (1) i żmija zygzakowata (33). Najrzadszym gadem Polski Środkowej jest gniewosz płamisty, a najczęściej spotykanym jaszczurka zwinka.

Uzyskany obraz występowania płazów i gadów w Polsce Środkowej jest jeszcze z pewnością niepełny. Należy jednak podkreślić, że otrzymanie nawet tego wstępnego obrazu nie byłoby możliwe bez udziału szerokiego grona zainteresowanych osób, wymienionych na dalszych stronach niniejszego biuletynu.

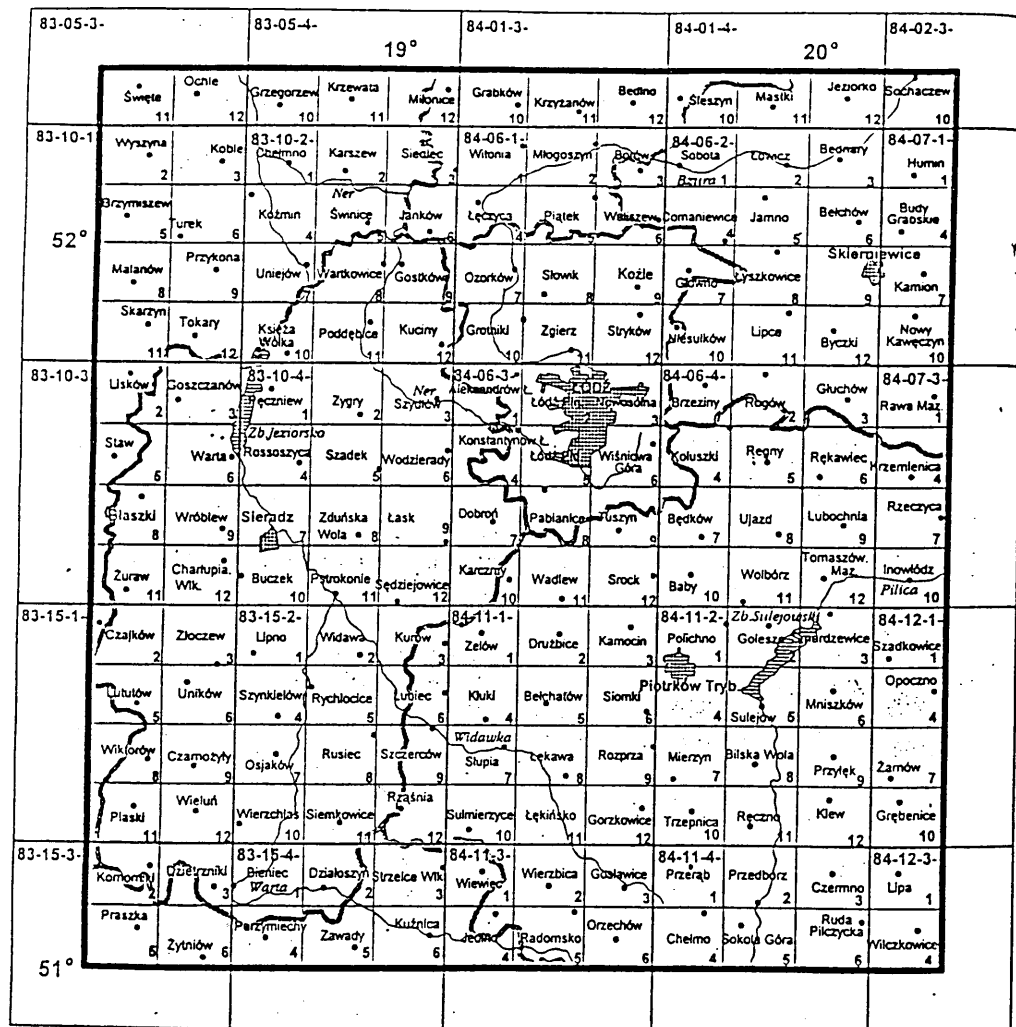
Plazy i gady Polski Środkowej -
co wiemy po dwóch latach gromadzenia obserwacji?

Piotr Zieliński, Janusz Hejduk

*Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców
Uniwersytet Łódzki
90-237 Łódź, Banacha 12/16*

Miło jest nam Państwa powiadomić, że prace nad Atlasem Herpetofauny Polski Środkowej posuwają się sukcesywnie do przodu. Celem niniejszego, drugiego komunikatu, jest przedstawienie naszym współpracownikom terenowym wstępnych wyników dwóch lat wspólnej pracy (1994 i 1995) nad poznaniem występowania płazów i gadów w Polsce Środkowej. Pozwoli to na ukierunkowanie przyszłych prac terenowych na gatunki i obszary, których zbadanie jest niewystarczające.

Obszar, z którego zbieraliśmy informacje obejmuje w przybliżeniu rejon ograniczony: od północy pradolina warszawsko-berlińską; od wschodu Puszcza Bolimowską i Pilicką; od południa Wzgórzami Radomszczańskimi i Wyżyną Wieluńską; od zachodu doliną Warty. Geograficznie obszar ten leży między 51°00' i 52°15' szerokości geograficznej północnej, a 18°20' i 20°20' długości geograficznej wschodniej (Rys.1). Obszar ten podzielono - w oparciu o siatkę geograficzną - na 180 pól atlasowych. Pola te wynikają z podziału map kartograficznych 1:100 000 Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, opracowanych w 1981 roku w Państwowym Przedsiębiorstwie Geodezyjno-Kartograficznym, na mniejsze pola atlasowe. Każdy arkusz mapy o wymiarach 20' (pionowo) na 30' (poziomo) tj. ok. 37 km x 35 km stanowi na Rys.1 jedno duże pole (zaznaczone grubszymi liniami). Na przykład duże pole z Łodzią ma numer 84-06-3. Jest to jednocześnie numer arkusza mapy 1:100 000. Każde duże pole zostało następnie podzielone na 12 mniejszych pól, o wymiarach 5' (pionowo) i 10' (poziomo) i powierzchni ok. 108 km², zwanych dalej polami atlasowymi. Każde z tych pól atlasowych ma nadany numer od 1 do 12. I tak pole ze Zgierzem będzie miało pełny numer 84-06-1-11. Ponadto, w celu weryfikacji miejsca, każdemu polu atlasowemu przypisano miejscowość kluczową. Zwykle jest to największa miejscowość w polu, lub też jest to miejscowość położona centralnie w polu atlasowym, przez co możliwa jest jednoznaczna identyfikacja kluczowej miejscowości i numeru pola.

Rys. 1. Mapa terenu badań z naniesionymi polami atlasowymi i miejscowościami kluczowymi.

Jako aktualne uznano dane jakościowe, zebrane w latach 1980-1995. Niewielką liczbę danych z lat 1960-1979 uwzględniono jedynie w przypadku gatunków rzadkich, zaznaczając to na rysunku odrębnym szrafem. Informacje były wpisywane przez obserwatorów na karty jednego lub wielu pól, weryfikowane przez nas pod kątem wiarygodności

oznaczenia, a następnie nanoszone na siatkę pól atlasowych danego gatunku. Rozmieszczenie wszystkich gatunków przedstawiono na rysunkach z siatką pól atlasowych (Rys. 2-8).

WYNIKI: 1994 - 1995

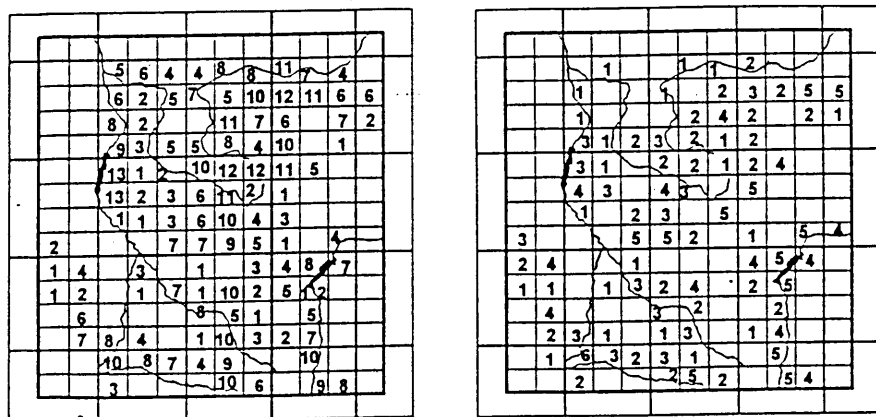
Zgromadzone materiały są wynikiem pracy szerokiego grona osób. Listę współpracowników wraz z inicjałami i łączną liczbą zebranych informacji przedstawia poniższy wykaz.

(AW)	Arkadiusz Wojcieszek	6
(B)	Blazuk	29
(BE)	Barbara Efenberger	1
(BK)	Bogdan Kowalski	2
(BN)	Barbara Nowak	2
(BS)	Bogusław Soszyński	20
(DH)	Dorota Hejduk	11
(DJ)	Dariusz Jędrasiak	3
(GJ)	Grzegorz Juszczak	11
(GR)	Grzegorz Radzicki	1
(HA)	Hieronim Andrzejewski	1
(JD)	Jacek Dymitrowicz	54
(JH)	Janusz Hejduk	271
(JK)	Józef K. Kurowski	1
(JM)	Janusz Markowski	46
(JS)	Jakub Szymański	5
(KA)	Krzysztof Adamus	8
(KG)	Krzysztof Gara	10
(LK)	Leszek Kucharski	3
(LM)	Lidia Marszał	14
(MC)	Michał Ciepucha	13
(MGL)	Mariusz Głubowski	16
(MGR)	Michał Grabowski	9
(MJAN)	Magdalena Janiszewska	9
(MJAS)	Michał Jasiński	57
(MK)	Marcin Kociniak	56
(MSTO)	Michał Stopczyński	16
(MSTR)	Marek Strzałka	34
(MT)	Marek Trojak	87
(MW)	Marcin Wężyk	75
(O)	Olszycki	5
(PG)	Piotr Gaszyński	1
(PS)	Piotr Sosnowski	4

(PZ)	Piotr Zieliński	144
(RP)	Roman Pędziwiatr	9
(RS)	Ryszard Sęsiadek	3
(RW)	Ryszard Wojciechowski	47
(SGL)	Sławomir Głuszek	8
(SGÓ)	Sławomir Góral	11
(TJ)	Tomasz Janiszewski	35
(TK)	Tadeusz Kurzac	45
(TO)	Tadeusz Osicki	36
(TS)	Tomasz Stoszek	72
(ZK)	Zbigniew Kołodzki	26
(ZT)	Zbigniew Tracz	2
(ZW)	Zbigniew Wojciechowski	103

Stopień zbadania herpetofauny Polski Środkowej.

Dane atlasowe do końca października 1995 roku dostarczyło 46 osób. W sumie udało się zebrać 990 informacji o płazach i 341 informacji o gadach - razem 1331. Liczba nadesłanych informacji pozostaje jednak w wyraźnym związku z aktywnością ornitologów, którzy stanowią największą grupę obserwatorów. I tak na przykład najwięcej gatunków płazów stwierdzono w okolicach Jeziorska (po 13 gatunków w kwadratach z Pęczniewem i Rossoszycą). Brak natomiast prawie zupełnie informacji z rejonów "nieatrakcyjnych ornitologicznie" takich jak: Zduńska Wola, Szczerców, Ujazd i wiele innych pól nie położonych nad dużymi rzekami, bądź zbiornikami wodnymi (Rys. 1, 2). Jeśli do tego w tych okolicach nie mieszka żaden z obserwatorów, to szanse na uzyskanie informacji nawet o gatunkach pospolitych są niewielkie.

Rys. 2. Liczba stwierdzonych gatunków płazów (z lewej) i gadów (z prawej) w poszczególnych polach atlasowych. W tle sieć rzeczna.

Poniższe zestawienie ilustruje stopień zbadania pól w Polsce Środkowej:

Liczba stwierdzonych gatunków płazów w polu	Liczba pól atlasowych z daną liczbą gatunków
? (pola nie badane)	76
1	13
2	10
3	8
4	10
5	10
6	9
7	11
8	9
9	4
10	9
11	5
12	4
13	2

informacje pochodzą w sumie ze 104 (58%) pól

Liczba stwierdzonych gatunków gadów w polu	Liczba pól atlasowych z daną liczbą gatunków
--	--

? (pola nie badane)	95
1	22
2	24
3	14
4	12
5	12
6	1

informacje pochodzą w sumie z 85 (47%) pól

Płazy

Na 18 gatunków płazów występujących w Polsce, w Polsce Środkowej udało się stwierdzić występowanie 13 gatunków (Rys. 2-6), w tym jednego mieszkańca - żaby wodnej. Poniższe zestawienie przedstawia wykaz stwierdzonych gatunków płazów wraz z liczbą pól, w których

odnaleziono dany gatunek oraz inicjałami osób, które dostarczyły informacji:

Traszka zwyczajna (*Triturus vulgaris*): (45) AW, B, DH, JD, JH, JM, KA, KG, LM, MGL, MGR, MJAN, MJAS, MK, MSTO, MSTR, MT, MW, O, PS, PZ, RW, SGL, TJ, TK, TO, TS, ZW;

Traszka grzebieniasta (*Triturus cristatus*): (19) JH, JM, JD, KG, MGR, MJAN, MJAS, MSTO, MSTR, PZ, RW, TJ, TK, TO, ZW;

Rzekotka drzewna (*Hyla arborea*): (58) AW, B, BS, DH, GJ, JD, JH, JK, JM, JS, KA, LK, LM, MC, MGL, MJAS, MK, MSTR, MT, MW, O, PS, PZ, RP, RW, SGL, SGÓ, TJ, TK, TO, TS, ZK, ZW,

Kumak nizinny (*Bombina bombina*): (63) B, JD, JH, JM, KA, LM, MGL, MGR, MJAN, MJAS, MK, MSTR, MT, MW, PZ, RP, RW, TJ, TK, TO, TS, ZK, ZW;

Grzebiuszka ziemna (*Pelobates fuscus*): (29) AW, DH, GJ, JD, JH, JM, MJAS, MK, MSTR, MT, MW, PZ, PG, RW, SGL, SGÓ, TJ, TK, TO, ZW;

Ropucha szara (*Bufo bufo*): (82) B, BS, GJ, HA, JD, JH, JM, KA, KG, LM, MC, MGL, MGR, MJAS, MK, MSTO, MSTR, MT, MW, O, PS, PZ, RW, SGÓ, TJ, TK, TS, ZK, ZW, SGL;

Paskówka (*Bufo calamita*): (15) BS, GJ, JD, JH, JM, KA, MJAS, MT, PZ, RP, SGÓ, TJ, TS, ZW;

Ropucha zielona (*Bufo viridis*): (50) B, BS, DH, GJ, JD, JH, JM, KA, KG, MC, MGR, MJAS, MK, MSTO, MSTR, MT, MW, PZ, RP, SGL, SGÓ, TJ, TK, TO, TS, ZK, ZW;

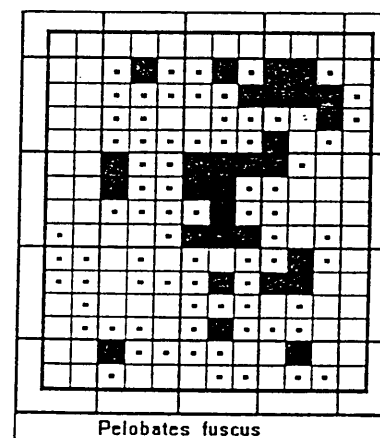
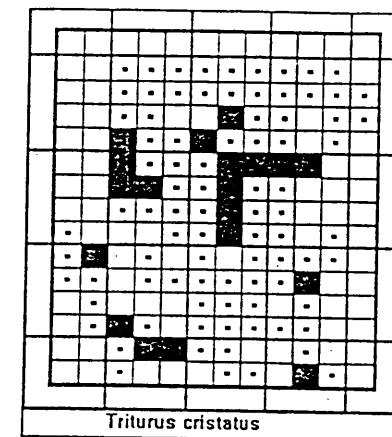
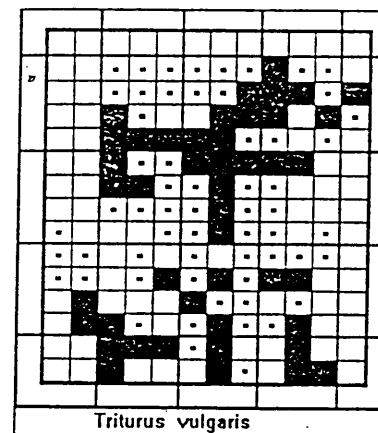
Żaba moczarowa (*Rana arvalis*): (55) B, BS, DH, GJ, JD, JH, JM, LM, MC, MGLU, MJAN, MJAS, MK, MSTO, MSTR, MT, MW, O, PZ, RW, SGL, SGÓ, TJ, TK, TO, TS, ZK, ZW;

Żaba trawna (*Rana temporaria*): (78) B, BS, DH, GJ, JD, JH, JM, JS, LM, MC, MGR, MJAS, MK, MSTR, MT, MW, PZ, RW, SGÓ, TJ, TK, TS, ZK, ZW;

Żaba śmieszka (*Rana ridibunda*): (18) B, JH, JM, LM, MJAS, MSTR, PZ, TK, ZW;

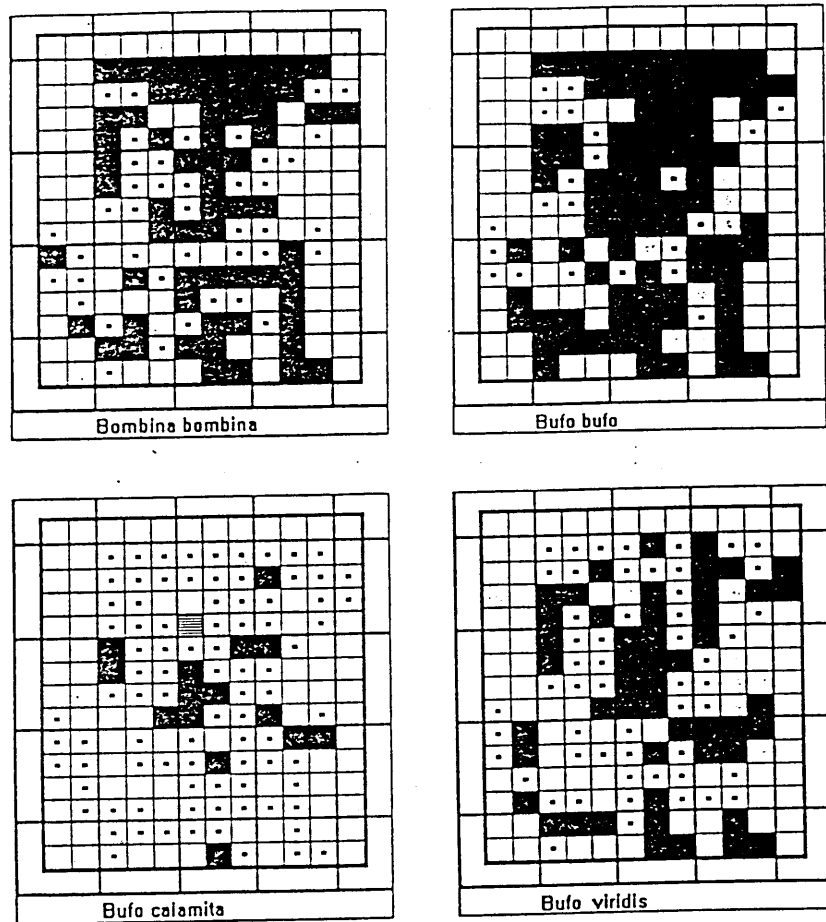
Żaba jeziorkowa (*Rana lessonae*): (58) B, DH, GJ, JH, LM, MJAN, MJAS, MK, MSTR, MT, MW, PZ, RW, SGÓ, TJ, TK, ZK, ZW;

Żaba wodna (*Rana esculenta*): (38) B, DH, GJ, JH, LM, MJAS, MK, MSTR, MT, MW, O, PZ, RW, SGÓ, TJ, TK, ZK, ZW;

- - pole nie badane
- ◻ - pole, w którym nie stwierdzono gatunku
- ▨ - pole, w którym stwierdzono gatunek w latach 1960-1979
- - pole, w którym stwierdzono gatunek w latach 1980-1995

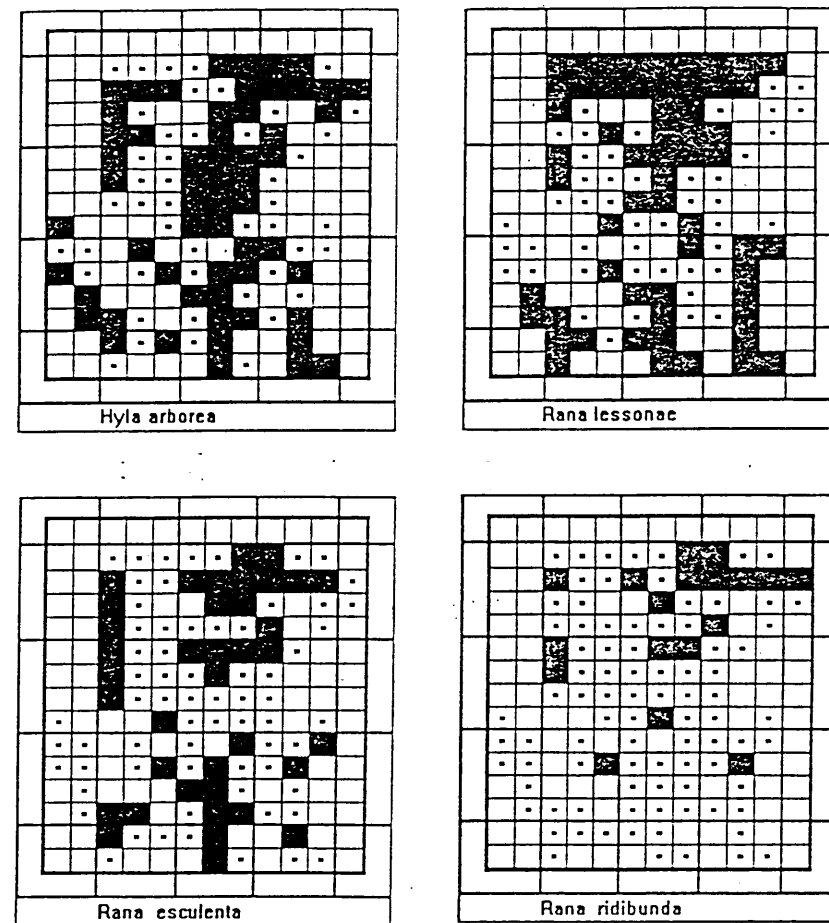
Rys. 3. Występowanie traszki zwyczajnej, grzebieniastej oraz grzebiuszki ziemnej w Polsce Środkowej.

Rys. 4. Występowanie kumaka nizinnego, ropuchy szarej, paskówki oraz ropuchy zielonej w Polsce Środkowej. Oznaczenia jak na Rys. 3.

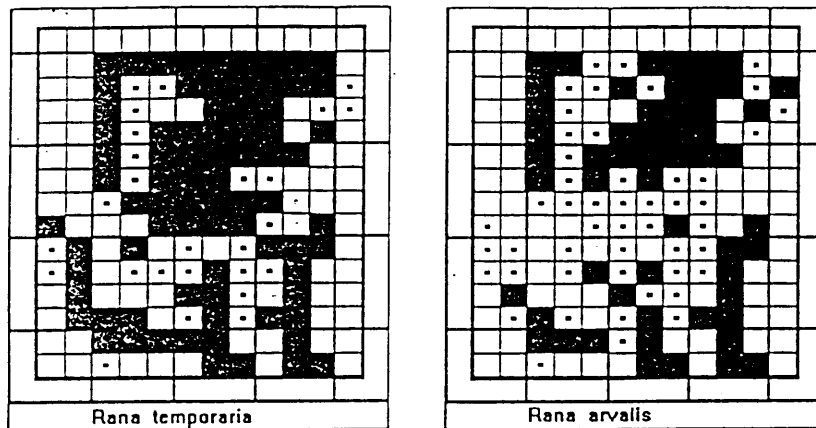
Najrzadszym płazem Polski Środkowej jest paskówka, a najczęściej spotykanym ropucha szara. Wydaje się, że zanizoną częstość mają takie gatunki jak traszka grzebieniasta, żaba wodna i grzebiuszka ziemna. W przypadku traszki grzebieniastej wynika to z tego, że jej wykrycie zwykle wymaga użycia siatki czerpakowej do przeszukiwania zbiorników

wodnych, co nie zawsze jest wygodne dla obserwatorów. Grzebiuszka jest stosunkowo trudna do wykazania z uwagi na jej skryty tryb życia. Żaby zielone natomiast wymagają pewnego doświadczenia przy ich oznaczaniu i dlatego wielu obserwatorów celowo pomięło je w swoich relacjach.

Rys. 5. Występowanie rzekotki drzewnej, żaby jeziorkowej, wodnej i śmieszki w Polsce Środkowej. Oznaczenia jak na Rys. 3.

Wcześniejsze obserwacje salamandry plamistej z okolic Wielunia nie zostały potwierdzone w roku 1994 i 1995, zarówno podczas poszukiwań dziennych jak i nocnych. Gatunek ten nie był zatem uwzględniany na mapkach występowania poszczególnych gatunków oraz w zestawieniach zbiorczych.

Rys. 6. Występowanie żaby trawnej i moczarowej w Polsce Środkowej.
Oznaczenia jak na Rys. 3.

Gady

W Polsce Środkowej udało się obecnie stwierdzić występowanie 6 gatunków (Rys. 7, 8). Niestety, brak jest wiarygodnych danych o aktualnym występowaniu żółwia błotnego. Ostatnie stwierdzenie pochodzi z 1975 roku z Błonia k. Łęczycy. Poniższe zestawienie przedstawia wykaz stwierdzonych gatunków gadów wraz z liczbą pól, w których odnaleziono dany gatunek oraz inicjałami osób, które dostarczyły informacji:

Żółw błotny (*Emys orbicularis*): TK, TO, ZW;

Padalec zwyczajny (*Anguis fragilis*): (46) B, BS, DJ, GJ, JD, JH, JM, JS, KG, LK, MGL, MGR, MSTO, MJAS, MK, MW, PZ, RP, RS, RW, SGL, SGÓ, TJ, TK, TO, TS, ZK, ZW;

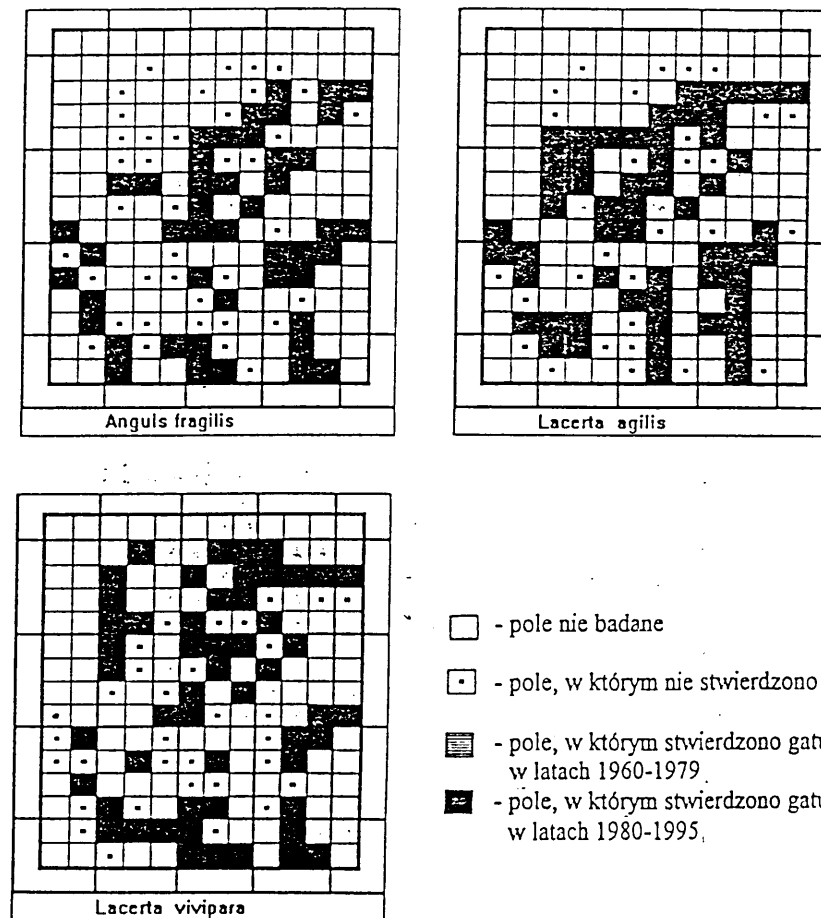
Jaszczurka zwinka (*Lacerta agilis*): (56) B, DH, DJ, JD, JH, JM, JS, KG, LM, MGL, MGR, MJAS, MK, MSTR, MT, MW, PS, PZ, RP, RW, TJ, TK, TO, TS, ZW;

Jaszczurka żyworodna (*Lacerta vivipara*): (52) B, BS, JD, JH, JM, MC, MGL, MGR, MJAS, MSTO, MSTR, MT, MW, PZ, RP, RW, TJ, TO, TS, ZW;

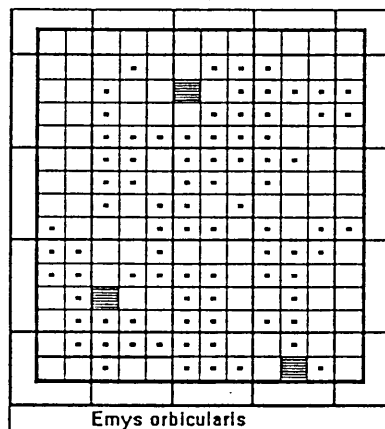
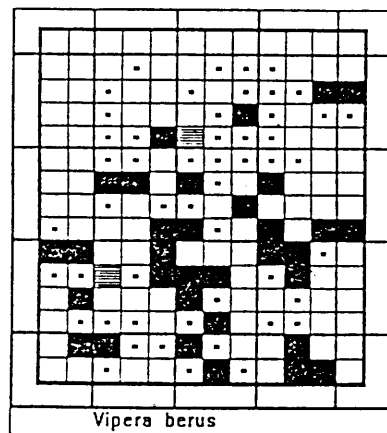
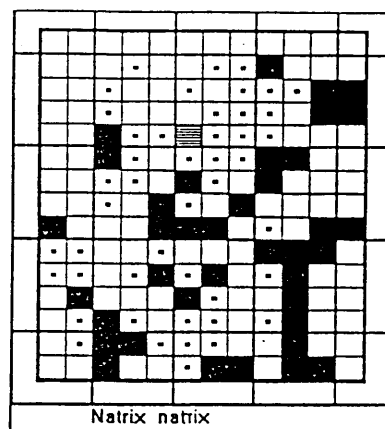
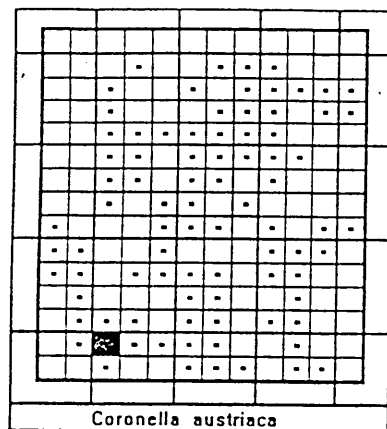
Zaskroniec zwyczajny (*Natrix natrix*): (38) AW, BE, BS, GJ, JD, JH, JM, JS, KA, LM, MGR, MK, MSTR, MT, MW, PZ, RS, RW, SGL, SGÓ, TJ, TK, TO, TS, ZT, ZW;

Gniewosz plamisty (*Coronella austriaca*): (1) RW;

Żmija zygzakowata (*Vipera berus*): (33) AW, BN, BS, DJ, JD, JH, JM, KA, KG, LK, MT, MJAN, MK, MW, MT, PZ, RP, RS, RW, TJ, TK, TO, TS, ZK, ZT, ZW;

Rys. 7. Występowanie padalca zwyczajnego, jaszczurki zwinki i żyworodnej w Polsce Środkowej.

Rys. 8. Występowanie gniewosza plamistego, zaskronca zwyczajnego, żmii zygzakowatej i żółwia błotnego w Polsce Środkowej. Oznaczenia jak na Rys. 3.

Najrzadszym gadem Polski Środkowej jest gniewosz plamisty, a najczęściej spotykanym jaszczurka zwinka.

Przedstawiony powyżej obraz rozmieszczenia płazów i gadów w Polsce Środkowej jest z pewnością niepełny. Zaskakująco mało danych o gadach mamy z doliny Bzury i Neru, mimo częstej penetracji tych obszarów przez obserwatorów. Podczas dalszych prac terenowych należy zwrócić szczególną uwagę na wykrywanie gatunków bardzo rzadkich, rzadkich i

niezbyt częstych, gdyż głównie w tych kategoriach można jeszcze spodziewać się zmian stopnia częstości występowania poszczególnych gatunków. Natomiast stwierdzenie ropuchy szarej w kolejnym polu, mimo że jest oczywiście cenną informacją, i tak nie zmieni już jej statusu jako gatunku pospolitego. Bardzo ważna jest natomiast dokładna lokalizacja miejsc rozrodu płazów. Może mieć to ogromne znaczenie dla skutecznej ich ochrony w przyszłości.

Dotychczasowe wyniki prac zmieniły w dużym stopniu nasz wcześniejszy obraz herpetofauny Polski Środkowej. Bardzo niepokojący jest brak aktualnych stanowisk żółwia błotnego. Gniewosza plamistego stwierdzono tylko raz, w Załęczańskim Parku Krajobrazowym. Mimo nieumieszczenia go w CZERWONEJ KSIĘDZE, jesteśmy przekonani, że jest to gatunek ginący na tym obszarze.

Z kolei miłym zaskoczeniem było stwierdzenie paskówki w 15 polach atlasowych. Jeszcze większą niespodzianką było jednak odnotowanie żmii zygzakowatej aż w 33 polach. Gatunek ten z pewnością nie jest liczny i jest przez to trudny do wykazania. Jest jednak bardzo atrakcyjny dla obserwatorów i dlatego na długo pozostaje w ich pamięci i notesach. Osoby, które napotkały żmnię zygzakowatą, potrafią podać zaledwie pojedyncze stanowiska jej występowania. Dopiero zsumowanie wysiłków kilkudziesięciu obserwatorów pozwoliło na uzyskanie tak zaskakującego obrazu występowania tego gatunku.

Podziękowania:

Chcielibyśmy serdecznie podziękować Dariuszowi Jędrasiakowi z Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Łodzi za pomoc organizacyjną. Niewątpliwie jednak największe podziękowania należą się grupie prawie 50-ciu osób, które dostarczyły i nadal dostarczają ogromnie cennych i ważnych informacji faunistycznych. Są wśród nich uczniowie szkół średnich, studenci biologii, zoologowie, botanicy, nauczyciele biologii, leśnicy, pracownicy parków krajobrazowych, a nawet strażacy i żołnierze.

Zalecenia na rok 1996

1. Szczególną uwagę zwracamy na pola nie badane i zbadane słabo (patrz Rys.1).
2. Zwracamy baczniejszą uwagę na takie gatunki jak traszka grzebieniasta i grzebiuszka ziemna.
3. Dokładnie inwentaryzujemy miejsca masowego rozrodu płazów (np. godowiska żaby moczarowej, trawniej, paskówki). Staramy się oszczędzać liczbę godujących osobników.
4. Lokalizujemy miejsca szczególnie liczego występowania gadów (np. dolina rzeki Rawki w Puszczy Bolimowskiej w przypadku zakronca).

Ponadto pamiętajmy, że:

- paskówkę, rzekotkę drzewną i ropuchę zieloną najłatwiej wykryć po charakterystycznym głosie godowym (kasety możemy udostępnić);
- najwięcej gatunków płazów wykryjemy w godzinach wieczornych i nocnych, szczególnie po deszczu.
- obserwacje możemy rozpocząć już w końcu marca.

KARTA JEDNEGO POLA HERPETOFAUNY POLSKI ŚRODKOWEJ

imię i nazwisko obserwatora

numer pola

kluczowa miejscowość w polu

Możliwie dokładna lokalizacja np. nazwa wsi, góry, stawu lub innego
charakterystycznego obiektu

Gatunek	Data: np. 13.08.94	Podstawa oznaczenia np. głosy, kijanki, osob. dorosłe, wylinka	Liczebność obserwowana:
Traszka zwyczajna			
Traszka grzebieniasta			
Salamandra płamista			
Ropucha szara			
Ropucha zielona			
Paskówka			
Kumak nizinny			
Grzebiuszka ziemna			
Rzekotka drzewna			
Żaba trawna			
Żaba moczarowa			
Żaba jeziorkowa			
Żaba wodna			
Żaba śmieszka			
Żółw błotny			
Jaszczurka zwinka			
Jaszczurka żyworodna			
Padalec zwyczajny			
Zaskroniec zwyczajny			
Gniewosz płamisty			
Żmija zygzakowata			

Uwagi:

